

భారతదేశంలో ఉద్భవించిన రెండు పురాతన మత సంప్రదాయాలైన బౌద్ధం మరియు జైన మతం భారతీయ వాస్తుశిల్పంపై గాఢమైన ప్రభావాన్ని చూపాయి. ఈ రెండు మతాలు క్రీస్తుపూర్వం 6 వ శతాబ్దంలో బ్రాహ్మణ మతం (ప్రారంభ హిందూ మతం) యొక్క ఆచార పద్ధతులకు వ్యతిరేకంగా ప్రతిస్పందనలుగా ఉద్భవించాయి మరియు అహింస, సన్యాసం మరియు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానోదయం కోసం ఉద్ఘాటించాయి. బౌద్ధమతాన్ని అనుసరించేవారిని బౌద్ధులు అని, జైన మతాన్ని అనుసరించే వారిని జైనులు అని పిలుస్తారు. భారతీయ వాస్తుశిల్పంపై ఈ మతాల ప్రభావం బౌద్ధులకు స్థూపాలు, విహారాలు, చైత్యాల నిర్మాణంలో, అలాగే జైనులకు దేవాలయాలు మరియు సన్యాస సముదాయాల నిర్మాణంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

భారతీయ వాస్తుశిల్పంపై బౌద్ధ, జైన మతాల ప్రభావం

బౌద్ధమతం భారతీయ వాస్తుశిల్పాన్ని సాంచి వద్ద ఉన్న మహా స్థూపం వంటి ఐకానిక్ స్థూపాలతో రూపొందించింది, ఇందులో హరికలు మరియు పారాసోల్లతో అలంకరించబడిన స్థూపాకార స్థావరాలపై అద్దగోళ గోపురాలు ఉన్నాయి. విహారాలు, సన్యాసులకు మతపరమైన నివాస స్థలాలు, చైత్యాలు, కార్ణా మరియు అజంతా వంటి ప్రార్థనా మందిరాలు విలక్షణమైన బౌద్ధ నమూనాలను ప్రదర్శిస్తాయి. రాక్-కట్ ఆర్కిటెక్చర్, ముఖ్యంగా అజంతా మరియు ఎల్లోరా వద్ద, బౌద్ధమతం మతపరమైన కళను సహజ ప్రకృతి దృశ్యాలతో అనుసంధానించడానికి ఉదాహరణగా నిలుస్తుంది. దీనికి విరుద్ధంగా, జైన మతం మౌంట్ అబూలోని దిల్వారా మరియు రణకూర్ వంటి అలంకరించబడిన జైన దేవాలయాల ద్వారా భారతీయ వాస్తుశిల్పాన్ని ప్రభావితం చేసింది, సంక్లిష్టమైన పాలరాతి శిల్పాలను ప్రదర్శిస్తుంది. ఖజురహోలోని వాస్తుపాల్-తేజ్పాల్ వంటి దేవాలయాలలో కనిపించే జైన భేదాలు శ్వేతాంబర గొప్పతనాన్ని, దిగంబర తపస్సును నొక్కి చెబుతున్నాయి. భాగస్వామ్య అంశాలలో అహింసాత్మక మూలాంశాలు ఉన్నాయి, ఇవి భారతదేశం అంతటా వైవిధ్యమైన ప్రాంతీయ శైలులకు దోహదం చేస్తాయి.

Join Telegram channel to the get latest news

తెలుగు

APPSC/TSPSC Sure shot Selection Group

భారతీయ వాస్తుశిల్పంపై బౌద్ధమతం ప్రభావం

స్థూపాలు

డిజైన్ మరియు సింబాలిజం:

- స్థూపాలు బౌద్ధ విశ్వశాస్త్రానికి ప్రతీకలు మరియు ఆరాధనకు కేంద్ర బిందువులుగా పనిచేస్తాయి. వృత్తాకార ఆకారం జననం, మరణం మరియు పునర్జన్మ (సంసారం) చక్రాన్ని సూచిస్తుంది.
- చతురస్రాకార గోపురం మానవుల ప్రపంచాన్ని సూచిస్తుంది, చతురస్రాకార గోపురం నాలుగు ప్రధాన దిశలను సూచిస్తుంది.

నిర్మాణ అంశాలు:

- గోపురం పైన ఉన్న హర్మిక, లేదా చతురస్రాకార రెయిలింగ్, జ్ఞానోదయం యొక్క ఉన్నత స్థితిని సూచిస్తుంది. ఇది తరచుగా బుద్ధుని అవశేషాలు లేదా ఇతర గౌరవనీయమైన వ్యక్తులను కలిగి ఉంటుంది.
- చత్ర (పారాసోల్)తో కూడిన సెంట్రల్ మాస్ట్ బుద్ధుని బోధనల ద్వారా అందించబడిన రక్షణను సూచిస్తుంది.

తోరణాలు (గేట్‌వేలు):

- బుద్ధుని జీవితం మరియు బౌద్ధమతంలోని ముఖ్యమైన సంఘటనలను వివరించే సంక్లిష్టమైన శిల్పాలు మరియు శిల్పాలను కలిగి ఉన్న విశాలమైన ప్రవేశ ద్వారాలు లేదా తోరణాలు స్థూపాల చుట్టూ ఉన్నాయి.
- ఈ తోరణాలు అలంకరణ మరియు కథన ప్రయోజనం రెండింటినీ అందిస్తాయి, బుద్ధుని జీవితం యొక్క దృశ్య ప్రయాణం ద్వారా భక్తులకు మార్గనిర్దేశం చేస్తాయి.

సాంచి స్థూపం :

- యునెస్కో వరల్డ్ హెరిటేజ్ సైట్ అయిన సాంచిలోని గ్రేట్ స్థూపం బౌద్ధ స్థూప వాస్తుశిల్పానికి ఒక ఆదర్శవంతమైన ప్రాతినిధ్యం. క్రీస్తుపూర్వం 3వ శతాబ్దంలో అశోక చక్రవర్తి దీనిని నిర్మించాడు.
- సాంచి స్థూపం యొక్క తోరణాలు ముఖ్యంగా వాటి వివరణాత్మక కథన ఉపశమనాలకు ప్రసిద్ధి చెందాయి

విహారాలు మరియు చైత్యాలు

విహారాలు (మఠాలు):

- బౌద్ధ సన్యాసులు, సన్యాసినులకు వసతి కల్పించేలా విహారాలను రూపొందించారు. ఈ నివాస సముదాయాలు సాధారణంగా సన్యాసుల కోసం వ్యక్తిగత గదులు, ధ్యానం కోసం సాధారణ ప్రాంతాలు మరియు మతపరమైన కార్యకలాపాల కోసం కమ్యూనిటీ హాళ్లను కలిగి ఉంటాయి.
- విహారాల వాస్తుశిల్పం బౌద్ధమతం ప్రతిపాదించిన మతపరమైన మరియు సన్యాస జీవనశైలిని ప్రతిబింబిస్తుంది.

చైత్యాలు (ప్రార్థనా మందిరాలు):

- చైత్యాలు సామూహిక ఆరాధనకు అంకితమైన ప్రార్థనా మందిరాలు. ప్రారంభ చైత్యాలు కార్ణా మరియు అజంతా వంటి రాతితో చేసిన గుహలు.
- చైత్యాల లోపలి భాగాలు తరచుగా చివరన ఒక స్థూపాన్ని కలిగి ఉంటాయి, చుట్టూ బుద్ధుడిని మరియు అతని జీవితంలోని దృశ్యాలను వర్ణించే సంక్లిష్టమైన శిల్పాలతో కూడిన స్తంభాలు ఉంటాయి.

రాక్-కట్ ఆర్కిటెక్చర్:

- బౌద్ధమతం భారతదేశంలో రాక్ కట్ ఆర్కిటెక్చర్ అభివృద్ధిలో కీలక పాత్ర పోషించింది.
- అజంతా మరియు ఎల్లోరా వంటి రాతి-కత్తిరించిన గుహలు సహజ రాతి నిర్మాణాలతో మతపరమైన కళ యొక్క ఏకీకరణను ప్రదర్శిస్తాయి. ఈ గుహలు సన్యాస కేంద్రాలుగా, ప్రార్థనా మందిరాలుగా, ధ్యాన స్థలాలుగా పనిచేశాయి.
- ముఖ్యంగా అజంతా గుహలు బుద్ధుని జీవితాన్ని, వివిధ జాతక కథలను వివరించే అద్భుతమైన కుడ్యచిత్రాలు, శిల్పాలకు ప్రసిద్ధి చెందాయి.

ఆర్కిటెక్చరల్ ఇంటిగ్రేషన్:

రాక్-కట్ ఆర్కిటెక్చర్ మానవ కళానైపుణ్యానికి మరియు సహజ పర్యావరణానికి మధ్య సామరస్యానికి ఉదాహరణగా నిలుస్తుంది, నిరాడంబరత మరియు అనుబంధం లేని బౌద్ధ ఆదర్శాలను ప్రతిబింబిస్తుంది.

వారసత్వం మరియు ప్రభావం

- బౌద్ధమతం క్రింద అభివృద్ధి చెందిన నిర్మాణ రూపాలు భారతదేశంలోనే కాకుండా బౌద్ధమతం వ్యాపించిన ఆసియాలోని ఇతర ప్రాంతాలలో కూడా ప్రభావం చూపాయి, దేవాలయాలు, స్థూపాలు మరియు సన్యాస సముదాయాల రూపకల్పనను ప్రభావితం చేశాయి.
- ఈ కాలంలో స్థాపించబడిన నిర్మాణ సూత్రాలు పరిణామం చెందుతూనే ఉన్నాయి, ఇది భారతీయ నిర్మాణ చరిత్రలో వివిధ ప్రాంతాలు మరియు కాలాలలో విభిన్న శైలుల అభివృద్ధికి దారితీసింది.

భారతీయ వాస్తుశిల్పంపై జైన మతం ప్రభావం

జైన దేవాలయాలు

అలంకరించిన వాస్తుశిల్పం:

- జైన దేవాలయాలు సంక్లిష్టమైన మరియు అలంకరించబడిన వాస్తుశిల్పానికి ప్రసిద్ధి చెందాయి, పాలరాతి లేదా రాతిలో వివరణాత్మక శిల్పాలు మరియు శిల్పాలను కలిగి ఉంటాయి.
- నిర్మాణ ప్రక్రియ వరకు జీవులకు హాని జరగకుండా నిరోధించడం ద్వారా హస్తకళకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం జైన సూత్రం అహింస (అహింస)ను ప్రతిబింబిస్తుంది.

ప్రముఖ ఉదాహరణలు:

- మౌంట్ అబూలోని దిల్వారా దేవాలయాలు అద్భుతమైన పాలరాతి శిల్పాలకు ప్రసిద్ధి చెందిన ఆదర్శవంతమైన జైన దేవాలయాలు. క్లిష్టమైన వివరణలో జైన తీర్థంకరులు, ఖగోళ జీవులు మరియు పుష్ప ఆకృతుల వర్ణనలు ఉన్నాయి.
- ఆదినాథుడికి అంకితం చేయబడిన రణక్ పూర్ జైన ఆలయం, పాలరాతి స్తంభాల యొక్క మంత్రముగ్ధుల శ్రేణిని ప్రదర్శిస్తుంది, ప్రతి ఒక్కటి డిజైన్ లో ప్రత్యేకమైనవి, ఇది ఆలయ వైభవానికి దోహదం చేస్తుంది.
- శ్రావణబెళగోళలోని భారీ గొమ్మటేశ్వర విగ్రహం ఆలయం కానప్పటికీ, ముఖ్యమైన జైన స్మారక చిహ్నం. గ్రానైట్ యొక్క ఒకే బ్లాక్ నుండి చెక్కబడిన ఇది సన్యాసానికి మరియు మమకారానికి ప్రతీక.

వాస్తుపాల్-తేజ్ పాల్ ఆలయ నిర్మాణశైలి

ఖజురహో ఆర్కిటెక్చర్ అద్భుతం:

- ఖజురహో స్మారక చిహ్నాల సమూహంలో ఉన్న వాస్తుపాల్-తేజ్ పాల్ ఆలయం, జైన ఆలయ నిర్మాణ సంక్లిష్టతకు ఉదాహరణ.
- ఆదినాథుడికి అంకితం చేయబడిన ఈ ఆలయంలో జైన విశ్వశాస్త్రం, దైవిక జీవులు మరియు తీర్థంకరుల జీవితాల దృశ్యాలను వివరించే విస్తారమైన శిల్పాలు ఉన్నాయి.

హస్తకళ మరియు వివరణ:

- వాస్తుపాల్-తేజ్ పాల్ దేవాలయంలో శిల్పకళా వైపుణ్యం అత్యున్నతమైనది, నిర్మాణం యొక్క ప్రతి అంశంలో సునిశితమైన వివరణతో.
- సంక్లిష్టమైన శిల్పాలు సౌందర్య ప్రయోజనానికి ఉపయోగపడటమే కాకుండా జైన మతంలో అంతర్లీనంగా ఉన్న తాత్విక మరియు ఆధ్యాత్మిక సందేశాలను కూడా తెలియజేస్తాయి.

మనస్తంభాలు, కీర్తి స్తంభాలు

వోటివ్ మరియు మహిమ స్తంభాలు:

- జైన వాస్తుశిల్పం దేవాలయాలను దాటి వరుసగా మనస్తంభాలు, కీర్తి స్తంభాలు, మహిమ స్తంభాలను కలిగి ఉంది.
- మనస్తంభాలు భక్తి చిహ్నాలుగా నిర్మించబడతాయి, సంక్లిష్టమైన శిల్పాలతో అలంకరించబడతాయి, అయితే కీర్తి స్తంభాలు ముఖ్యమైన సంఘటనలను గుర్తు చేసుకుంటాయి, తరచుగా వివరణాత్మక శిల్పాలు మరియు చిహ్నాలను కలిగి ఉంటాయి.

శ్వేతాంబర మరియు దిగంబర నిర్మాణ విశిష్టతలు

శ్వేతాంబర దేవాలయాలు:

- రెండు ప్రధాన జైన శాఖలలో ఒకటైన స్వేతాంబర ఆలయ నిర్మాణకళను మరింత విస్తృతమైన అలంకరణలతో ప్రభావితం చేస్తుంది.
- అలంకరించబడిన శిల్పాలు, శక్తివంతమైన పెయింటింగ్ లు మరియు వివరణాత్మక శిల్పాలు శ్వేతాంబర దేవాలయాలను వర్ణిస్తాయి, దృశ్యపరంగా గొప్ప మరియు ఆధ్యాత్మికంగా లీనమయ్యే వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తాయి.

దిగంబర దేవాలయాలు:

- దీనికి విరుద్ధంగా దిగంబర దేవాలయాలు మరింత కఠినమైన నిర్మాణ శైలిని అవలంబించవచ్చు. భౌతిక ఆస్తులపై మమకారం లేదనే దిగంబర తత్వాన్ని ప్రతిబింబిస్తూ నిరాడంబరతకు ప్రాధాన్యత ఇస్తున్నారు.
- ఇప్పటికీ ప్రతీకాత్మక అంశాలతో అలంకరించబడినప్పటికీ, దిగంబర దేవాలయాలు తరచుగా సంయమనం మరియు మినిమలిజం యొక్క భావాన్ని తెలియజేస్తాయి.

బౌద్ధ వాస్తుశిల్పం మరియు జైన వాస్తుశిల్పం మధ్య తేడాలు

బౌద్ధ వాస్తుశిల్పం మరియు జైన వాస్తుశిల్పం మధ్య తేడాలు		
పోలిక యొక్క ఆధారం	బౌద్ధ వాస్తుశిల్పం	జైన ఆర్కిటెక్చర్
స్థూపాలు, ఆనస్థరీలు పగోడా,	స్థూపాలు, పగోడాలు, మఠాలు మరియు గుహలతో సహా శతాబ్దాల పరిశీలకులు.	మతపరమైన తీర్థయాత్రలతో నిర్మాతలు. పుణ్యక్షేత్రాలు అసాధారణమైన మరియు ఆలయ

గుహ నిర్మాణం	పురాతన రూపం, అజంతా వంటి గుహల ద్వారా ఉదహరించబడింది.	జైన వారసత్వాన్ని ప్రతిబింబించే ఎల్లోరా జైన గుహ బసడి వంటి రాతి మతాలు.
స్థూపాల నిర్మాణం	గోపురం ఆకారపు స్మారక చిహ్నాలు అవశేషాలు లేదా జ్ఞాపకార్థం సంఘటనలు (ఉదా., సాంచి స్థూపం).	భక్తి ప్రయోజనాల కోసం జైన స్థూపాలు (ఉదా., మధుర స్థూపం).
పగోడాలు - విమాన ఆర్కిటెక్చర్	విశ్వం యొక్క భాగాలను సూచించే బహుళ అంతస్తుల టవర్లు.	ఉత్తర భారతదేశంలోని విమానం, ప్రాథమిక విగ్రహం యొక్క స్థానాన్ని సూచిస్తుంది.
చైత్య మరియు విహార నిర్మాణం	సభా సేవ కోసం స్థూపాలతో కూడిన పుణ్యక్షేత్రాలుగా చైత్యాలు. సన్యాసుల నివాసం కోసం విహారాలు.	చైత్య నిర్మాణాలు సాధారణం, జైన విహారాలు కారీన్యం కోసం ఇరుకైన కణాలతో సరళంగా ఉంటాయి.
ఆలయ నిర్మాణం	రాళ్ళ నుండి చెక్కబడిన తొలి దేవాలయాలు. మహాబోధి దేవాలయం ఉదాహరణ.	ఎత్తైన ప్లాట్‌ఫారమ్లపై (జగతి లేదా వేదిక) జైన దేవాలయాలు, చుట్టూ ప్రాకార గోడలతో ఉంటాయి.
హార్మిక, వేదిక, తోరణ	స్థూపం నిర్మాణం యొక్క భాగాలు. హార్మిక అనేది స్థూపం యొక్క అర్ధ వృత్తాకార గోపురం, వేదిక ఒక రాతి అవరోధం మరియు తోరణ ఒక ఉత్సవ ద్వారం.	జైన దేవాలయాలు ఎత్తైన వేదికలు, ప్రాకార గోడలు మరియు తీర్థంకర చిత్రాలతో కూడిన చతురస్రాకార ప్రణాళికలను కలిగి ఉంటాయి.
దక్షిణ భారత జైన వాస్తుశిల్పం	గోమాత రాజ చిత్రాలతో బెట్టీలు. బస్తీలు సాధారణ దేవాలయాలు, ఉదా., శ్రావణబెళగోళ జైన వాస్తుశిల్పం.	గోమాత రాజ చిత్రాలతో బెట్టీలు. బస్తీలు సాధారణ తీర్థంకర దేవాలయాలు, ఉదా., శ్రావణబెళగోళ జైన వాస్తుశిల్పం.

